

Генетика. Методи генетичних досліджень

Грегор Йоган Мендель (1822-1884)

- австрійський природодослідник;
- католицький священик; у звичайному садку провів досліді, які стали основою генетики;
- результати опублікував у науковій праці «Експерименти із рослинними гібридами» у 1866 р. та познайомив світ із законами спадковості

3 історії генетики

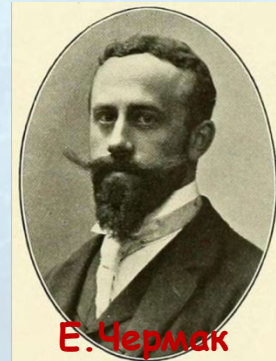
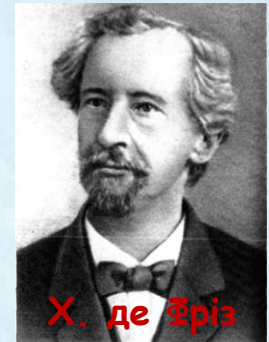
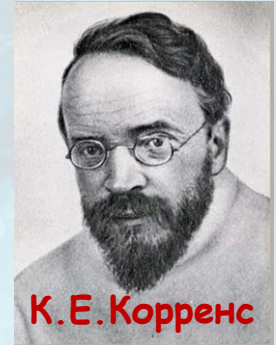
Генетика — (від грец. *geneticos* - походження) наука про закономірності спадковості та мінливості

1900 р. - дата народження генетики, коли

ботаніки:

- **Гуго де Фріз** (Нідерланди),
- **Карл Корренс** (Німеччина),
- **Еріх Чермак** (Австрія),

незалежно один від одного, підтвердили закономірності спадковості, встановлені Менделем - «перевідкрили» його закони

Завдання сучасної генетики

пов'язані з її основними розділами

- вивчення генетичних основ селекції для виведення нових порід тварин, сортів рослин, штамів мікроорганізмів (**селекційна генетика**);
- вивчення спадкових захворювань людини і тварин, їх профілактика та лікування (**медична генетика**);
- вивчення впливу радіації на спадковість та мінливість організмів (**радіаційна генетика**);
- вивчення генетичної структури і динаміки популяцій для вивчення закономірностей еволюції організмів (**популяційна генетика**);
- вивчення особливостей спадковості та мінливості у популяціях людей (**генетика людини**);
- вивчення молекулярних основ спадковості для розвитку генетичної інженерії (**молекулярна генетика**);

Розвиваються **імуногенетика, психогенетика, фармакогенетика, екогенетика, цитогенетика**

Основні методи генетичних досліджень

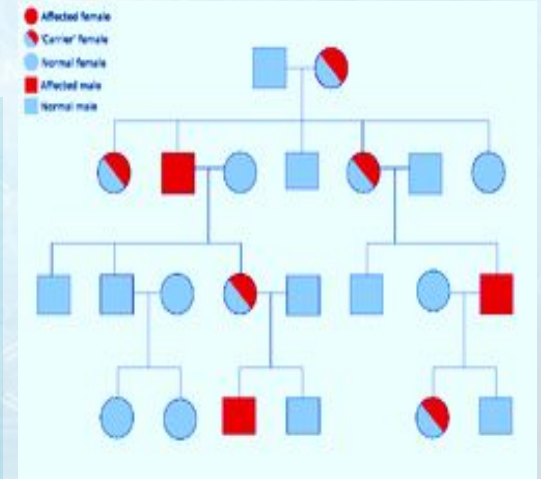
Гібридологічний метод

Схрещування організмів та оцінювання прояву ознак у гібридів. Нащадки, отримані при схрещуванні - гібриди (лат. *hibrida* - помісь). Найдавніший метод, запропонований Г. Менделем

Генеалогічний метод

Вивчення родоводів організмів для визначення характеру успадкування ознак. Встановлюють генотипи особин та визначають ймовірність прояву станів ознаки у нащадків

Основні методи генетичних досліджень

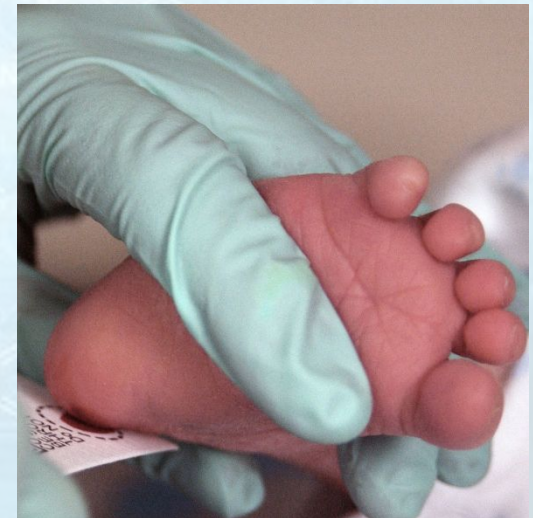
Цитогенетичні методи

Методи дослідження особливостей каріотипу (хромосомного набору) організмів. Вивчення каріотипу дає змогу виявляти мутації, пов'язані зі зміною структури або кількості хромосом

Біохімічні методи

Використовують для вивчення спадкових захворювань, пов'язаних з обміном речовин. За їх допомогою виявляють спадкові захворювання (цукровий діабет, фенілкетонурія), зумовлені генними мутаціями

Основні методи генетичних досліджень

Близнюковий метод

Застосовують для визначення ролі середовища і генотипу у формуванні фенотипу особин. Частіше досліджують монозиготних (однойцевих) близнят, що мають однакові генотипи

Популяційно-статистичний метод

Вивчення закономірностей спадковості та мінливості на рівні популяцій.

Дає можливість вивчати частоти зустрічальностей алелей й генотипів у популяціях організмів

Основні методи генетичних досліджень

Методи генетичної інженерії

Група методів, за допомогою яких вивчають переміщення, перебудову, сполучення генів і зміну спадковості. До групи належать методи генної інженерії (метод штучного синтезу генів поза організмів), методи клітинної (метод гібридизації соматичних клітин) тощо

Основні генетичні поняття

Спадковість

- здатність живих організмів передавати свої ознаки і особливості індивідуального розвитку нащадкам. Матеріальними носіями спадковості є хромосоми, до складу яких входить ДНК

Мінливість

- здатність живих організмів набувати нових ознак та їхніх станів у процесі онтогенезу (індивідуального розвитку). Забезпечує пристосованість до умов середовища та появу ознак

Ген

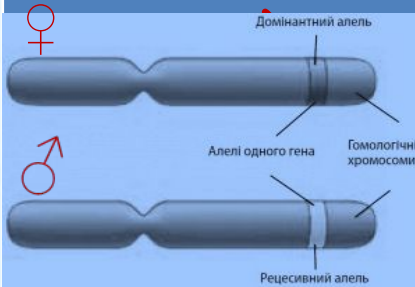
- ділянка НК, що кодує інформацію про білок або РНК та визначає ознаки організмів (колір очей, форма плодів тощо). Кожен ген розташований у локусі

Локус

- місце розташування гена

Основні генетичні поняття

Алелі (алельні)

- грец. алелон - взаємний, стани гена, що визначають прояви ознаки й розташовані в однакових ділянках гомологічних (парних) хромосом. Алелі одного гена визначають різні прояви ознаки (колір очей - карі або блакитні, волосся пряме або кучеряве)

Домінантні алелі

- проявляється у фенотипі гетерозиготного стану

Рецесивні алелі

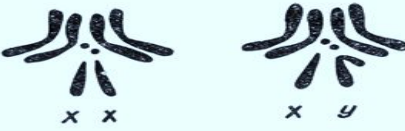

- не проявляється (пригнічуються у присутності доміантних) у фенотипі гетерозиготного стану

Ознака

- особливість організму, що існує у проявах

Основні генетичні поняття

Гомозиготна особина	- гомологічні хромосоми несуть однакові алелі певного гена
Гетерозиготна особина	- гомологічні хромосоми несуть різні алелі певного гена
Генотип 	- сукупність генів усього організму, що одержані від батьків. Спадкова програма організму, яка є цілісною й взаємодіючою системою генів
Фенотип 	- сукупність ознак і властивостей організму, які є результатом взаємодії генотипу з умовами зовнішнього середовища (прояв генотипу). Організми, з однаковим генотипом можуть мати різний фенотип
Моногібридне схрещування	- схрещування організмів, що різняться однією ознакою, за яку відповідають алельні гени

Основні генетичні СИМВОЛИ

P	- батьківські особини (лат. parentae - батько)
♂	- чоловічий батько
♀	- жіночий батько
x	- схрещування особин
X^Y	- чоловічі гамети
XX	- жіночі гамети
X	- X-хромосома
Y	- Y-хромосома
F	- нащадки (гібриди) (лат. filia)
F₁, F₂	- нащадки першого покоління, другого покоління

♀ ♂	X^A	X^a
X^A	$X^A X^A$	$X^A X^a$
Y	$X^A Y$	$X^a Y$

Основні генетичні СИМВОЛИ

G	- гамета
A, B, C	- домінуючий алель
a, b, c	- рецесивний алель
AA, aa	- гомозиготна особина, гомологічні хромосоми несуть однакові алелі певного гена
aa	- гомозиготна рецесивна особина
AA	- гомозиготна домінуюча особина
Aa	- гетерозиготна особина, гомологічні хромосоми несуть різні алелі певного гена

Висновки

- Сучасна генетика стрімко розвивається й характеризується проникненням майже в усі галузі людської діяльності, що зумовлено потребами суспільства
- У сучасній генетиці використовуються найрізноманітніші методи, але основним залишається гібридологічний
- В генетиці користуються спеціальними термінами та символами

